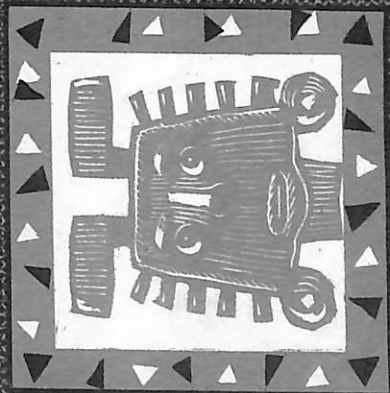
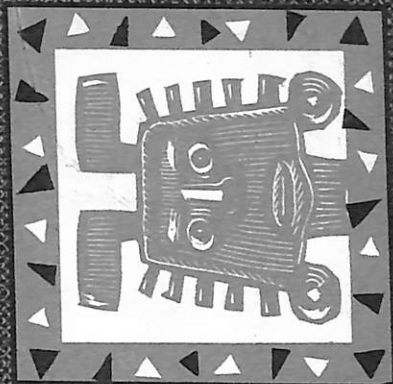

МУДРІСТЬ НАРОДНА

Збірник сорок перший

КОЛУМБІЙСЬКІ
ПРИСЛІВ'Я
ТА ПРИКАЗКИ

Упорядкування
та вступне слово
Енрі Луке Муньйоса

Київ
Видавництво художньої літератури
«Дніпро»
1986

82.33—6
К61

В сборнике представлены лучшие пословицы и поговорки, отражающие многовековой жизненный опыт колумбийского народа.

З іспанської переклав
Сергій Борщевський

Художник В. В. Кузьменко

К 4703000000—257
М205(04)—86 Бз.42.15.85

© Упорядкування, український переклад, вступне слово, біографічна довідка, художнє оформлення. Видавництво «Дніпро», 1986 р.

ВСТУПНЕ СЛОВО

Прислів'я та приказки, що ввійшли до цього збірника, є складовою частиною багатющого колумбійського фольклору. Відбиваючи традиції, побут, звичаї та світосприйняття корінних жителів країни, вони вливаються в єдине річище національної культури. За межами Латинської Америки дуже поширене уявлення, нібито ця величезна територія однорідна завдяки географічному положенню, спільним традиціям, фольклору й політиці. А проте культура кожного латиноамериканського народу — з його умовами життя та етнічним складом — має свої неповторні особливості. Навіть у самій Колумбії за характерними рисами можна виділити кілька місцевостей.

Жителі Андів розмовляють своєрідною говіркою, яка ґрунтується на іспанській мові, засвоєній ще в часи конкісти. Їхні звичаї, побут, страви, одяг зумовлені природою високогір'я, а в музичних ритмах вчувається поетичний образ краю з його величними гірськими вершинами, кондорами, туманом

і крижаними вітрами. Люди, що живуть на такій висоті, як, наприклад, жителі Боготи, столиці Колумбії (2500 метрів над рівнем моря), мають більші, ніж у інших колумбійців, легені: повітря тут таке розріджене, що сама природа подбала про них.

На узбережжі Карібського моря клімат лагідний: температура повітря, просяклого запахом бананів (їх в країні налічується майже 70 видів), усталена — близько 30 градусів вище нуля.

На східних рівнинах в районах сільви на півдні та сході країни випадає художба, яку Колумбія експортує за кордон. У пралісах водяться ягуари, а в Амазонці, яка подекуди така широка, що не видно другого берега, можна побачити і дельфінів. Сельва відгороджує індіанські племена від цивілізованого світу. Індіанці спілкуються хіба що з місіонерами — це здебільшого грінго¹, які дедалі частіше проникають сюди, проповідуючи християнство та американський спосіб життя і водночас наполегливо шукаючи родовища нафти.

¹ Грінго — в країнах Латинської Америки зневажливе прізвисько іноземців, переважно громадян США. (Тут і далі примітки перекладача).

А проте тутешні індіанці зберігають свої давні вірування: плем'я тікунів, наприклад, має власну міфологічну концепцію виникнення світу, походження Місяця й Сонця. Взагалі ж індіанці становлять лише два відсотки населення Колумбії, тоді як у Мексиці, Перу та Болівії корінного населення значно більше.

А в селві Тихоокеанського узбережжя, в одному з районів найвищої в світі вологості, живуть негри (чотири відсотки всього населення країни), предки яких у XVIII сторіччі були завезені з Африки для важкої фізичної праці в копальнях.

Хоча в різних місцевостях фольклор має свої особливості, але для всіх колумбійців він близький і зрозумілий. Те ж саме можна сказати про пісні й танці. Жителі внутрішніх районів країни, наприклад, відчувають вплив фольклору узбережжя, і навпаки. Розмаїття народної творчості не призводить до розмежування, а збагачує й урізноманітнює єдину національну культуру. В серці кожного колумбійця живе любов до рідного моря, лісів, рівнин, засніжених гір, бурхливих річок, до з дитинства знайомих голосів різних звірів, адже все це — його батьківщина.

Колумбійські прислів'я та приказки відтворюють колективне світосприйняття народу, його здатність оцінювати життєві явища з допомогою легкої іронії. Щоб краще зрозуміти атмосферу, в якій народжуються крилаті народні вислови, необхідно згадати про коплу — найпростішу і найпоширенішу в Латинській Америці пісенну форму. В Колумбії копла має більше усні, ніж писемні традиції. Так, наприклад, серед жителів східних рівнин надзвичайно популярні змагання імпровізаторів. Хтось із музикантів, акомпануючи собі на одному з національних музичних інструментів — найчастіше це маленька чотириструнна гітара куатро, — кидає виклик комусь із друзів, а той відповідає йому також імпровізованим чотиривіршем. Такі змагання відбуваються під час місцевих свят і в будні: імпровізації передаються потім з уст в уста, але часто-густо безслідно губляться, якщо не були одразу записані кимось із присутніх. Ось приклад такого поетичного змагання двох неписьмених селян.

Перший кидає виклик:

Стрівши мене на рівнині,
вкриєшся від страху потом,

бо коня мого боїшся,
батога й цієї копли.

Другий відповідає:

Ні осла твого, ні пужки
не боюся я ніскільки,
і не коплу проспівав ти,
а слова на вітер кинув.

Безперечно, ці словесні розваги селян іноді мають більше значення для розвитку мови, ніж безпристрасні дебати в академії. В Колумбії зібрано й опрацьовано фольклористами понад шістнадцять тисяч таких чотиривіршів. У містах і селах країни живе й традиція серенад, на зразок тих, що побутували в середньовічній Іспанії.

Колумбійські прислів'я та приказки — це колективна творчість народу. Більшість іспанських зразків, хоча також увійшла в місцевий фольклор, зазнала істотних змін. Та й сама мова конкістадорів не лишилася незмінною, а значно збагатилася, стикаючись з культурою корінних жителів Колумбії. Таке явище характерне для всієї Латинської Америки. Досить згадати, що з сімдесяти п'яти тисяч слів, зібраних у словнику іспанської мови Мартіна Алонсо, сорок тисяч — латиноамериканського походження.

ня. Відомий колумбійський фольклорист Гільермо Абадіа Моралес зазначає: «Прикро, що науковці називають американізмами, колумбізмами, регіональними або провінційними велику кількість повноправних слів, які походять з мов наших аборигенів і органічно вплелися в іспанську мову, утворивши з нею єдине ціле». Цю думку підсилює й світове визнання новітньої латиноамериканської літератури, таких її представників, як колумбієць Габрієль Гарсія Маркес, аргентінець Хуліо Кортасар, перуанець Маріо Варгас Льюса та інших.

Сподіваюся, що свідченням життєдайного творчого духу народів Латинської Америки стане й збірка «Колумбійські прислів'я та приказки», при упорядкуванні якої мені прислужилися такі видання: Уго Ніньйо «Література колумбійських аборигенів», Богота, 1978; Гільермо Абадіа Моралес «Загальний огляд колумбійського фольклору», Богота, 1977; Карлос Ернесто Пінсон, Грасієла Фандінйо «Прислів'я та приказки, почуті в Колумбії», Богота, 1973; «Нариси про музику та фольклор», Богота, 1978.

Енрі ЛУКЕ МУНЬЙОС

За всяке діло берися сміло

За всяке діло
берися сміло

○

Без роботи не здолаєш перешкоди

○

Ніколи не глузуй з того,
що інші роблять

○

Слово мовлено — діло зроблено

○

Завзятий оленя наздожене

○

На вправного мисливця
засць сам біжить

○

Хапай бика за роги

○

Сієш зерно — збираєш колосся

Хто працює без утоми —
той не їстиме соломи

○

Не попрацюєш — не поїси

○

Хочеш ласощів скуштувати —
мусиш сил не шкодувати

○

Не розбивши яйця,
не приготуєш яєшні

○

Ягуара не завжди вполюєш

○

Хто горобців боїться,
той не сіє пшеницю

○

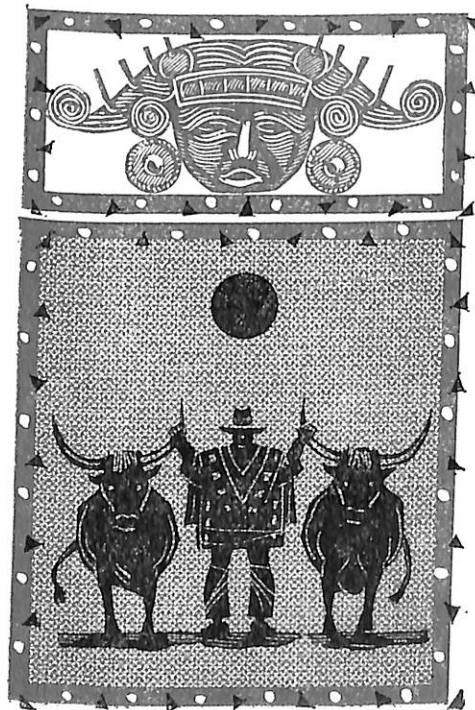
Кіт у рукавичках мишей не полює

○

Хто цвях останній не забив,
той роботи не скінчив

○

Чоботарю, берися за чоботи

В домі ковала лопата дерев'яна

○

У теслі в домі
двері з соломи

○

Хто любить сіль,
мусить свою грудку сам нести

○

Ріка реве, коли каміння несе

○

Ніхто не знає,
кому його праця в пригоді стане

○

Не можна водночас бити в дзвони
і йти в процесії

○

Або грай, або танцюй

○

Легше грім у пляшку загнати

○

Легше блискавку схопити

Легше на зливу ласо накинути

○

Легше, ніж заробити цілунок
у дуренької

○

Мала платня — погана робота

○

Спершу робота,
а потім платня

○

Кому більше дають,
з того більше питають

○

Як робиш — так і заробиш

○

Такий працьовитий, як трутень

○

Неробство — матір усіх вад

○

Не буває справ нездійснених —
є люди неспроможні

Найважча робота та,
якої не робини

○

Для поганого робітника
нема доброго знаряддя

○

Хто нічого не вміє,
той скрізь замається

○

Від гультивства і недбальства —
один крок до злидарства

○

Більше кіз — менше молока

○

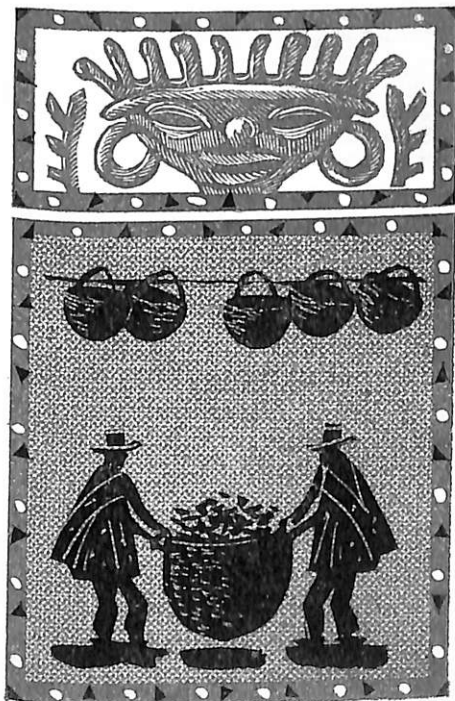
Кінь, в якого багато хазяїв,
гине від гнояків

○

Спершу копя впіймай,
а тоді вже сідай

○

Спершу діло зроби,
а тоді спати лягай

Хто любить спати довго,
не навчиться нічого

Засинайте з півнями,
прокидайтесь з коровами —
то й будете здоровими

Лінивий, мов опухла нога

Ледаря ліжко доконає

Ледащо на хліб не заробить нізащо

Який лобуряка,
така йому й дяка

Ледачого простак годує

Ледачий вдвічі більше працює

Ледачому собаці кістка
не дістанеться

Ледачий, а жодної кухні не проминє

Поспішай, людино,
вже сьома година

Що на часину відкладеш,
з часиною й спливе

Будеш тонути —
плавати навчишся

Що робити волів без плуга,
а мулові без покляжі?

Один дурень
за тисячу розумників працює

Хто поспішає занадто,
того не вистачить набагато

Хто щодня метушиться,
позаду лишиється

Хто пливе, той впливе

Курка, що багато квокче,
мало несеться

Одне діло квоктати,
а інше — нестися

Не смоктатимеш сигари — погасне

Спершу потрудись,
а вже потім хвались

Виконай обов'язок свій,
а потім радій

Кмітливість дужча за силу

Кмітливість дужча за силу

Думка і річка далеко плинуть

У малому видно велике

Тямуцій людині кількох слів досить

Один голодний вигадливіший
за тисячу розумників

Подумай — і здогадаєшся

Одне думає кінь, а інше — вершник

Про кольори і смаки
писаних правил немає

Хто знає, той розуміє

Хто не знає, той недобачає

○

Хто питає, той не помиляється

○

З першого зітхання
починається навчання

○

Навчання повне гіркоти,
зате солодкі його плоди

○

Не взявши книги в руки,
не опануєш науки

○

Освіта — найкращий спадок

○

Зарікайся казати: я не питиму
з цього джерела

○

Мудрих слухайся порад,
довго проживеш без вад

○

Старий птах сам до клітки не йде

Хто до великого дерева тулиться,
гарний затінок має

○

Не вчи розмовляти старого папугу

○

Зі старої курки добра юшка

○

Диявол багато знає не тому,
що він — диявол, а тому, що старий

○

Швидше корок потоне,
ніж колумбієць

○

Передбачлива людина двох варта

○

Ошпарений пес
і від холодної води втікає

○

Хитрого собаку двічі не обдурити

○

Засць вибігає там,
де його найменше чекають

На битому шляху
слідів не зостається

○

За досвід дорого платити доводиться

○

Обачний солдат на війні не гине

○

Один не спить, а другий пильнує

○

Хто шукає небезпек,
той на них наражається

○

Хто б'є першим, б'є двічі

○

Ворогові, що тікає, брукуй дорогу

○

Де загубив голку, там її і знайду

○

Куди цілюся, туди і влучу

○

Не плюй в небо — попадеш у себе

Війна, до якої готові,
коштує менше крові

○

Хто не хоче набратися страху,
нехай вночі не блукає

○

Двом сеньйорам служитимеш —
жодному не догодиш

○

Дають телицю — дурно не стій,
за налігачем біжи мерщій

○

Зроби рекламу,
бо не продаси кращу

○

В чужий дім іди
зі шлунком пустим

○

З валізами чимдуж не біжи

○

Багато хто йде по вовну,
а повертається стрижений

Безносому парфуми ні до чого

Що тямить осел у меді?

Робити дірку, щоб заткнути іншу

Ставити нову латку на старі лахи

Дати злодієві ключі

Кидати пісок у стерв'ятників

Вірити, що місяць — скибка сиру

Рвати волосся на лисині

Це однаково, що дрова до лісу нести

Хто пильніше вдивляється,
той менше бачить

Хто бариться, той програє

Хто водночас їсть і співає,
тому глузду невистає

Той необачний,
хто помагає людині невдячній

В солом'яному вбранні
до вогнища не підходить

Не встрявай у діло,
коли щось незрозуміло

Не певен — не бійся об заклад

Кроля спіймають — шкуру здеруть

Хто відстане, того й кусають собаки

Хто в худобі не тямить,
того й кизяк буває

Хто дає гроші в борг,
потім сам позичає

Не варто різати курку,
яка несе золоті яйця

Хто ж коту дзвіночок чіпляє?

Пароплав на якорі не вигідно тримати

Не вір у бородатого індіанця
ані в безбородого білого¹

Не вірю навіть власним штанам

І в червоному вбранні
туману не напустиш мені

«Розвиднитися — побачимо», —
сказав сліпий

¹ За часів конкісти практично всі іспанці носили бороди, а індіанці були безбородими.

Один божевільний зіб'є з пантелику
тисячу розумників

Осли б'ються — хазяїну збитки

Жаби завжди під колесами гинуть

Про дурнів останнього слова
ще не сказано

Кружляв метелик над каганцем
та й згорів мигцем

Хто дурнем прикидається,
досхочу пригощається

Дурень завжди дурня похвалить

Дурні дурнішого шукають

Радіє, мов дурник,
що тростину смокче

Чужі біди — втіха для дурнів

Тільки дурний забуває
про обов'язок свій

Дурість без міри:
купити за п'ять, а продати за чотири

Мов тарган на весіллі в курки

Дурна вівця, що довірилась вовку

Вівці найдурніші:
куди одна, туди й інші

Одна коза стрибе — і решта туди ж

Краще військо ослів на чолі з левом,
ніж військо левів на чолі з ослем

Через прикромці страшенні
вмер осел у Картахені

Риби сваряться — рибалки радіють

○

Дурневі й вітру місце на вулиці

○

Не має води, щоб напиться,
а хоче ноги помити

○

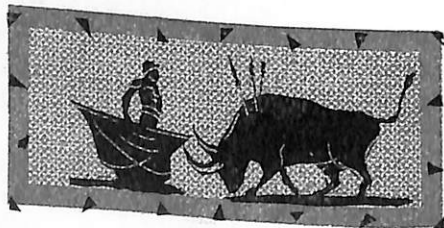
Не має грошей на одну рогожку,
а хоче купити дві

○

У панчохах, але без черевиків

○

З роками люди стають диваками

До гарних людей пристанеш —
одним із них станеш

До гарних людей пристанеш —
одним із них станеш

○

Якою міркою людей міряєш,
такою й тебе мірятимуть

○

Де б не довелося бути,
все роби, як роблять люди

○

Шляхетність не в народженні,
а в поводженні

○

Кожна людина
доброю бути повинна

○

Хто ласкавий до дітей,
тому шана від людей

○

Доброта з людиною в дім входить

В дім, де тобі раді, не вчащай

○

Доброму коневі остроги ні до чого

○

Крапля меду сильніша,
ніж крапля жовчі

○

Роби добро
і не питай, для кого воно

○

За добро добром віддячать

○

Не знаєш, чого варте добро,
поки не втратиш його

○

Краще трохи добра, ніж багато зла

○

Сумління для кожного з нас —
свідок, прокурор і суддя водночас

○

Скромна людина
не піде далі свого тину

Юність пристойна —
старість достойна

○

Старі люди схожі на акордеон:
що більше зморщок, то кращий тон

○

Для чесноі сивини
розчинені двері всі, як одні

○

Хто чесним шляхом іде,
знає, куди прийде

○

Справжній людині в житті
відкриті всі путі

○

Сонце сходить для всіх

Краще друзі хороші,
ніж у кишені гроші

Краще друзі хороші,
ніж у кишені гроші

○

Краще з ласкою хліба скибка,
ніж з прокльонами куріпка

○

Краще погана злагода,
ніж добра сварка

○

У злагоді сила

○

Хто перший впорається з роботою,
товаришеві допоможе з охотою

○

Сьогодні — за тебе,
а завтра — за мене

○

Більше приязні —
більше щирості

Де немає обману,
там дружба квітне

Один палець — ще не рука,
одна ластівка — ще не весна

Друзі у скрусі —
справжні друзі

Для друга дорогого
не шкода нічого

З тобою — хліб і цибуля смакують

Вірний Хуан — добрий товариш

Знаю тебе, як першу-ліпшу гуаяву¹

Як захворієш, то визнаєш,
якого приятеля маєш

¹ Гуаява — плід однойменної тропічної рослини.

Музикант музиканту
не платить за серенаду

Сусід буває ближче стократ,
ніж рідний брат

Ненависть братів — ненависть чортів

Хто вірних друзів мало має,
нехай на себе нарікає

Друга й коня не варто втомлювати

Підігрита кава — це однаково,
що поновлена дружба

Друг, який зрадив, гірше ворога

Друг, якому віри нема,
дивиться одним оком, а не обома

Дрібних ворогів не буває

Хто ворогів має,
пильнуватись мусить

Якщо ворога маєш,
рушаючи в путь,
обережним будь

Жителю Кауки¹ не подавай руки

Де облуда,
там нічого не буде

Ніж, який не ріже,
і друг, що не дає у борг,—
бодай їх не було обох

Давні борги забуваються

Нехай дасть той, хто завжди просить

¹ Каука — департамент у Колумбії;
дане прислів'я відтворює місцеве супер-
ництво між жителями різних районів
країни.

Хто просить, а давати забуває,
матиме тільки те, що має

Більше дає той, хто хоче, ніж той,
хто може

Хто від гостя ховає наїдки,
сам собі завдає збитки

Спорожив казанець —
дружбі кінець

Хто їсть самотньо, вмирає на самоті

Краще самотність,
ніж лиха компанія

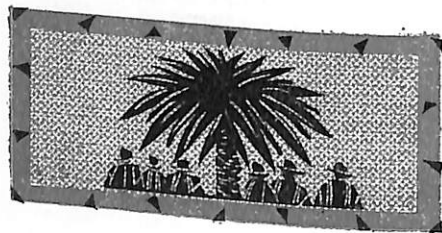
У кого дах скляний,
нехай не жбурляє
каміння в хату сусіда

Хто в твій дім не ходить,
тебе в своєму бачити не хоче

Хто в чужому домі спить,
тихенько прокидається

○

Відтоді, як навчилися вибачатися,
всі задоволені

За любов любов'ю платять

За любов любов'ю платять

○

Материнська любов найміцніша —
не зрівняється з нею ніяка інша

○

Краще матері нікого немає

○

Найсмачніший хліб — у рідному домі

○

Давнє кохання жевріє,
а все ж не згасає

○

Над смаками і коханням
губернатор влади не має

○

Де кохання і вірність,
шлюб — легка повинність

○

Люби, але придивляйся

Де кохання,
там не до розумування

Перш, ніж піти до вінця,
зваж усе до кінця

В торгівлі і в коханні
перемагають обачні

Коли любов справжня,
зливні не страшні

Любов, як і смерть, не виженеш геть

Жінка — вогонь, чоловік — клоччя,
а чорт пожежу роздмухати хоче

Закоханих диявол чатує

Закохані гадають собі,
що довкола усі сліпі

Такий малий, а одружитися хоче

Любов, кашель і дим
приховати важко

Кожна вівця
шукає собі баранця

Для петельки завжди
гудзик знайдеться

Побралися молодята —
вдвічі більше турбот у пеньки й тата

Молодим потрібен власний дім

Якщо жінка завзята,
то й добра повна хата

Губи з пушком,
а цілунок зі смаком

Молодий і молода —
ні кава, ні вода

Дівчина, до кохання байдужа,
мов без пахоців ружа

Без взаємності кохати —
тільки час марнувати

І з тобою, і без тебе
хоч лягай у домовину:
із тобою жить несила,
а без тебе — гину

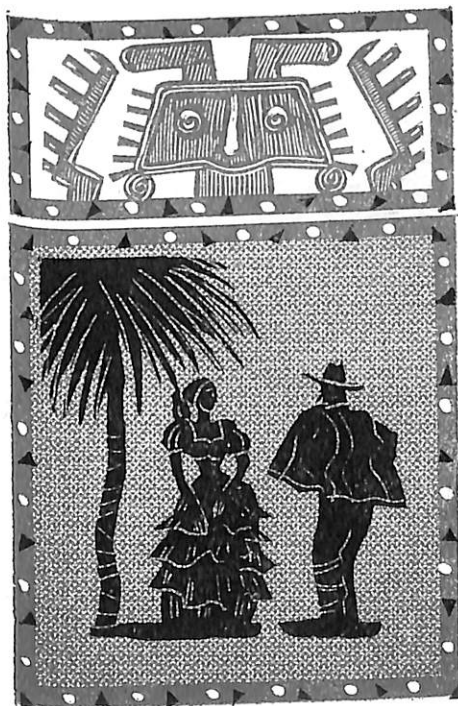
Віддати всю душу, життя і сомбреро

Від кохання до божевілля дорога
не така вже й довга

Любов дурного триває недовго

Хто сильно кохас,
той добре пильнує

Ревнивому чоловіку
нема й хвилини спочину

Розлука веде до забуття

У чесної вдовиці
двері зачинені міцно

З жінками й зі склом, добрі люди,
обережним треба бути

Чепуриться для кого
дружина сліпого?

Дім без дверей,
банановий гай і дружину
не спускай з очей і на хвилину

Сомбреро, жінку й рушницю
позичати не годиться

Не вір чужій жінці
навіть наодинці

Коли жінка грішна,
то й спокуса більша

Жінку, що кохасться з двома,
хай би чорт вхопив притьма

Жаринка, що для всіх палала,
золою стала

Наставили роги, та ще й побили

Обіймали, цілували,
а тоді відлунцювали

Любов і голод несумісні

З любові юшки не зварипш

Любов минеться —
гіркота застається

Сильна злива швидко минеться

Пристрасть минає —
прикрість застається

Великий грім — малий дощ

Без ревностей кохання не буває

Очі не бачать, серце не чує

Боже борони мене від бридких жінок,
а від гарненьких я й сам вбережусь

Борони мене боже навіки
від малої й сварливої жінки

Невродлива жінка
в коханні найвірніша

Не буває красуні без вад,
ані негарної без принади

Ні вродлива, щоб кохала,
ні потворна, щоб жахала

Невистачає волосся на зачіску

Хто негарного любить,
вад не помічає

Краще кволий, зате свій,
ніж здоровий, та чужий

Добрий півень
у будь-якому курнику співає

Пустує, мов кіт на старій рогожині

Чоловік — як ведмідь із хаті:
чим могутніший, тим кращий

Істина відома:
чоловік — на майдані,
а жінка — вдома

Краще зовсім без чоловіка,
ніж мучитися довіку

На багатій оженився,
під п'ятою опинився

Чоловік обіцяє, а жінка порядку

°

Чоловіку й дітям здавна
за поведження і шана

°

Хто з дітьми спати лягає,
мокрый прокидається

°

Кому бог не дає дітей,
тому чорт посилає племінників

°

У кожного сина
під пахвою своя хлібина

°

Куди не йде матір,
не слід іти й доньці

°

Та молодиця не знає скрухи,
що не має зовиці й свекрухи

°

Нема для власних зубів,
а для родичів поготів

Зятеве слово — сонце зимове

°

Старий осел — норовливий осел

°

Старому коневі — свіжа хлібина

°

Старому лисові — молоду курку

°

Чим голова сивіша,
тим жага сильніша

°

У вулкана зверху сніг,
а всередині вогонь

Лихе зілля важко виполоти

Лихе зілля важко виполоти

Дерево з покрученим стовбуром
ніколи не вирівняється

Гниле яблуко інші псує

Не буває гуаяви без червоточини

З цього качана — жодної зернини

І парфуми,
і отруту в пляшечках зберігають

Брудний палець —
брудна вся рука

Вирости воронят,
і вони тобі очі виклюють

Чорний колір і коневі не пасує

Де вади у вихованні,
там звички погані

Спершу пісок, потім — твань

Від звички до зловживання —
один крок

Погана дорога до добра не доведе

Чорний, мов лихий намір

Мов кайман на суходолі

Хто на чужій землі сіє,
тільки зерно марнує

Хто крицею вбиває,
той від криці гине

Хто погано чинить, погано кінчас

Хто розбив посуд,
тому й прибрати скалки

Як житимеш, так і помреш

Мед не для ослячої горлянки

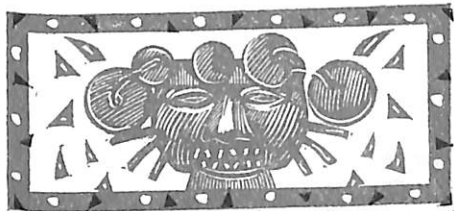
Кожна мавпа своє дерево знає

Кожен папуга на своєму сидалі,
а я — на своєму

У кожного осла поклажа своя

Кожен ноги простягає,
наскільки ковдра дозволяє

Недобра людина
боятись розплати повинна

Якої заграють, під таку й танцюю

Йому дають руку, а він ногу ханас

Кожен знає, де йому черевик муляє

Винахіднику гільйотини
голову відтили

До бога з дякою,
а до людей з ломакою

Проповідь слухай,
а з попом не знайся

Піп інших повчас,
а сам ні на що не зважає

Піп забув, як паламарем був

Чернець, що іменем божим прохає,
про себе найперше дбає

Хрест на сутані,
а вчинки, як у чорта, погані

Чорт за хрестом причаївся

Хто в спасителі шнеться,
того розіпнуть

Хто вигадав закон,
вигадав пастку

Хто всімається сам до себе,
свої гріхи згадує

Хто від хліба відвернеться,
того самого з'їдять

Хто біля меду третється,
до того щось липне

Одні чешуть вовну,
а в інших грошей повно

Хто багато має, ще більше прагне

°

Кому свербить, той і чухається

°

Була б москітна сітка,
а москіти знайдуться

°

Підступна людина:
жбурляє камінь
і ховає руку за спину

°

Стережися тихої води,
а від бурхливої
я й сам убережуся

°

Небезпечніший за сліпу кулю

°

Найсумирніша тварина
найсильніше хвищає

°

Там, де забивають худобу,
на кістку напоротися не важко

Спокійний бик сильно буцає

°

Спокійний бик хазяїна вбиває

°

Бик на волі робить що заманеться

°

Розступіться — бик іде!

°

Нагода злодієм робить

°

З грошима й честю жарту кепські

°

Злодії всіх міряють по собі

°

Хто в чуже вдягнеться,
того на вулиці роздягнуть

°

Хлібина гаряча:
зуби не вкусять, хоч очі бачать

°

Жує, та не проковтне

Примружус око,
щоб заощадити світло

Гроші жадноги
пройдисвіту дістаються

Хто дешеве сукно купляти звик,
той костюм справляє тричі на рік

Нащо марнотратнику заробітки,
коли він сам собі завдає збитків?

Гаманець — добрий слуга,
але поганий хазяїн

У вузькому ліжку
я посередині вмоцуюся

У вузьке ліжко я перший ляжу

Багатий не губить нічого,
крім душі

Надіти сорочку
в одинадцять вар¹ завдовжки

З'їдає більше, ніж цілий уряд

Мавпа і в шовковій спідниці
мавною лишиться

Коли мавпа дереться на дах,
її вади у всіх на очах

Вищала мавпа щосили,
поки в двері не впустили

Геть з дороги:
нікчемність волочить ноги

Не скарлючиться і не випростається

Кисліший від цитрини

---

¹ В а р а — міра довжини, що дорівнює в Колумбії 80 см.

Іноді поганому поросяти
найкраща гуаява дістасться

○

Осине гніздо краще не ворухити

○

Злодія страх мучить

○

Страхопуд власної тіні боїться

○

Не такий хоробрий лев,
як про нього кажуть

○

Це битва ягуара з прив'язаним ослom

○

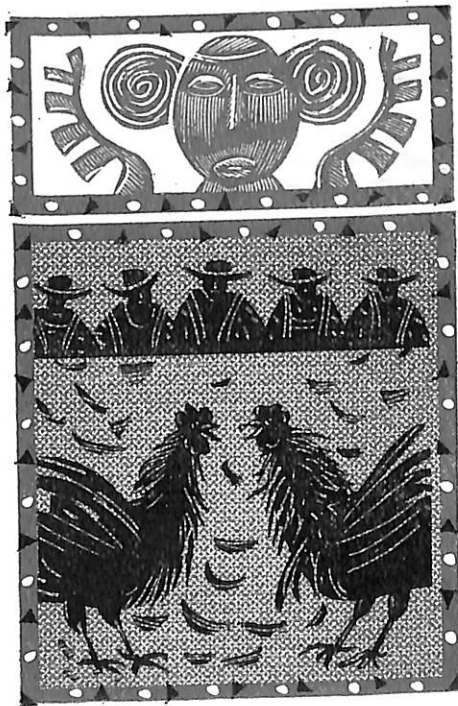
З-за будь-якого тину
може вовк вискочити

○

Тут свині хвоста накрутили

○

Спершу огрядний —
потім пихатий

Слабший за рогожку

○

Один командує, інші шикуються

○

Хто нагорі, той зверхньо дивиться

○

Де командує капітан,
не командує матрос

○

Хто зазнається, з того пиху зіб'ють

○

І могутній дуб теж падає

○

Той, хто грає,— програє,
хто пиячить — той помре

○

Той, хто все пропиває,
на обід повітря ковтає

○

Завзятий п'яниця
все проп'є, один дух лишиться

Хто п'яний лягає, той водою снідає

○

Під дірявим пончо
затятого пияка видно

○

Кожен чорт на свої витівки мастак

○

Чорт певен, що піч йому належить

○

Чорт знічев'я хвостом мух убиває

○

Молися Манісальській богоматері,
бо Антіокійська до годів¹ прихильна

○

Годи не попадають в рай,
бо господь — ліберал

○

Хто з себе святого удає,
тому й свічки ставлять

---

¹ Йдеться про осередки двох традиційних партій — лібералів і консерваторів (годів).

П'ять консерваторів
і п'ять лібералів —
разом десять казнокрадів

Одну свічку ставить святому,
а другу — чорту

Кожен алькальд поганий по-своєму

Білять стіни
і вбивають бродячих собак —
значить у місті новий алькальд

З виду — сама простота,
а пазурі, мов у kota

Коту того й треба,
щоб його до ковбаси прив'язали

Собака не з'їсть собаки

Собака сконав — блохи десь поділись

Жабі того й треба,
щоб її у воду кинули

Собака хвостом махає,
коли шкоду затіває

Собака собаку шукає

Не ти собаці потрібен,
а шматок твого хліба

Із смішками та жартома
вовк з'їв осла — і нема

«Терпіння і вміння», —
казав павук, плетучи павутиння

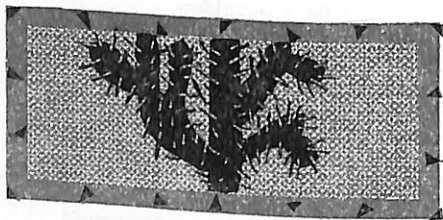
Кайман пащу роззявляє —
проковтнути хоче

Обережно, щоб не дати маху,
кинувся слон на комаху

Де багато шулік, там обмаль курчат
○

Великі риби малих їдять
○

Таких невдячних не бачив світ,
як жевжик¹, голуб і кіт

---

¹ Жевжиками колумбійці називають жителів столиці — Боготи.

Там, де щастя немає,
терпіння перемагає

Там, де щастя немає,
терпіння перемагає
○

Де зрадить щастя,
там наполегливість виручить
○

Хто дуже бажає, той здобуває
○

Хто папою бути не прагне,
той і дзвонарем не стане
○

Одні двері зачиняється,
сотня інших відчиниться
○

В Палонегро¹ було гірше

---

¹ Палонегро — населений пункт у Колумбії, де під час громадянської війни загинуло багато людей.

Щастя завжди жадане

°

Минуле промайнуло,
а те, що є,— твоє

°

Треба дати часові час

°

Важкий відтинок путі
треба швидше пройти

°

Розіб'юся, але не скорюся

°

Невродливий або вбогий чоловік
сподіваннями живе весь вік

°

Хто не сподівається на перемогу,
той уже програв

°

Дерево, що впало,
всі на дрова рубають

°

Надія не годує, але підтримує

Звівся, мов пальма,
а впав, як горіх

°

Борозни в полі —
надія в душі

°

За мрії платити не треба

°

Хто сподівається, той зневіряється,
якщо мрія не збувається

°

Останньою втрачають надію

°

Хто живе ілюзіями,
вмирає від розчарування

°

Сподіватися багато —
час марнувати

°

Не буває ані вічного щастя,
ані непозбутньої біди

Довірятися долі годі —
вона, мов місяць на небозводі

За кожну зірку з неба
платити треба

За добром лихо йде

Добра без лиха не буває

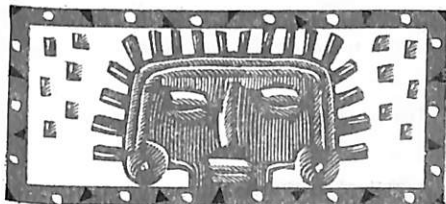
Все може змінюватися на гірше
або на краще

Коли йде дощ, усі мокнуть

Коли спека сильна, страждають
і мул, і людина

Врятувався від біди —
ще гіршої жди

Однаково, що по спині, що в спину

Хоч всю ніч не спи,
ранок швидше не настане

Днем менше — зморшкою більше

В дорозі ноша важчас

Три переїзди варті однієї пожежі

Важче зберегти, ніж здобути

Все, що любиш,
оплакуєш, коли губиш

Чого одним бракує,
того іншим забагато

Кому тамалем¹ бути,
на того з неба й листя сиплеться

---

¹ Тамал — колумбійська страва, що
присмачується листям платана.

Хто юшки не хоче,
тому дві миски наливають

Бог дає хліб тому,
в кого зубів немає

Кому судилося бідувати,
того й гітара не звеселить

Жебрак жебракові
не радий ніколи

Злидареві
й золотий дощ не допоможе

До бездомного собаки
ще й кліщі чіпляються

На нещасного
з неба каміння сиплеться

На невдаху всі собаки брешуть

Нужда каже не «прощай»,
а «до побачення»

°

На твердому ліжку ніч довга

°

Голий з холодом знайомці

°

Правосуддя шкутильгає,
але врешті приходить

°

Правосуддя, мов собака,—
тільки бідняків і кусає

°

Закони писано
лише для бідняків

°

Коли бідняк ковдру сушить,
дощ починається

°

Коли бідняк береться сорочку прати,
дощ починається

Стеля валиться на бідняка,
що не має й мідяка

°

Бідняк п'є воду,
а багатій — що душі завгодно

°

Як похорон бідняка в зливу

°

Бідняку давати —
все одно, що богові позичати

°

Хто нічого не має,
нічого не втрачає

°

Давнє горе забувається,
коли нове чіпляється

°

Іноді ліки гірші за хворобу

°

Якщо від хвороби не знайдено ліки,
забудь про неї навіки

І лікарі вмирають

Прийде смерть, боронь боже, —
жоден лікар не допоможе

Видужати несила,
коли кличе могила

Коли судилося в мороці вмерти,
тому свічки не допоможуть

Тільки від смерті
нема порятунку

Нехай кривий, зате живий

Нехай неголений, аби живий

Іж, щоб жити,
а не живи, щоб їсти

Життя — фанданго ¹, і тільки дурні
не танцюють

Хто співає, той біду проганяє

Впав на землю — то півбіди:
надати далі нема куди

Легше біду пережити,
якщо є хліб

Мертвому лягати в гріб,
а живому їсти хліб

Біди й печалі,
від мого дому — подалі

Бодай тебе щастя з ніг збило

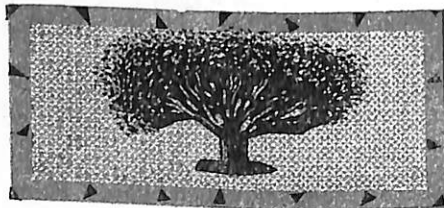
¹ Ф а н д а н г о — танець; дане при-
слів'я закликає до життєлюбства.

Той, кому завжди щастить,
може втратити все за мить

Де найтемніше,
там розвиднюється швидше

Якщо такий переддень,
який же видасться день?

Новий день — нові турботи

Краще щось, аніж нічого

Краще щось, аніж нічого

Краще погані черевики, ніж піякі

Краще один птах у руці,
ніж сто в небі

Краще бути казаном, ніж покришкою

Краще один повний казан,
ніж десять порожніх

Краще упертого віслика поганяти,
ніж самому поклажу нести

Краще тепла шапка, ніж сомбреро

Краще бути головою мінні,
ніж хвостом лева

Краще відоме зло, ніж незнане добро

°

Краще легкий перелом,
ніж розкішний похорон

°

Краще на землі, ніж під землею

°

Великий дім, хоч і з дірявим дахом,
все одно кращий, ніж малий

°

Маю хліб на травень
і зерно на квітень

°

Бережи хліб на травень
і дрова на квітень

°

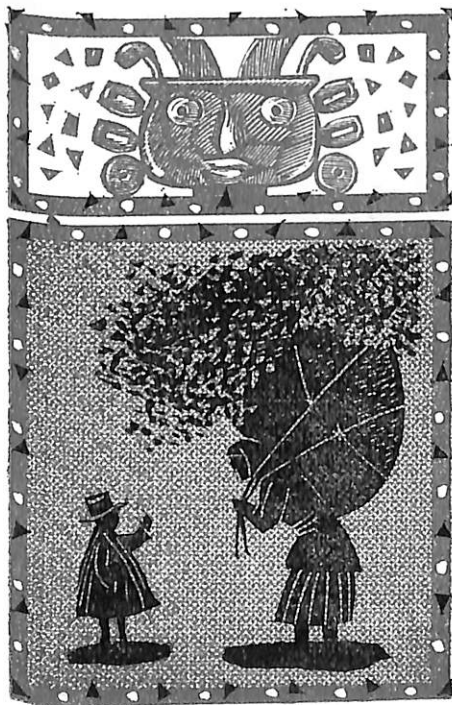
Зернина по зернині — курка сита

°

Що дали, те і з'їв

°

Голод — поганий порадник

Стрілися голод з нуждою

°

Для сильного голоду
немає черствого хліба

°

Не болить з голоду живіт,
то й ноги танцюють як слід

°

Живіт повиний — серце веселе

°

Ситому удари легше переносити

°

Воля підтримує тіло,
а юшка — живіт

°

Юшка, що довго скипає,
смак втрачає

°

Шлунок питає, чи зуби ще є?

°

Коли всього по вінця в господі,
про обід турбуватися годі

Облизуючись, не погладшася

°

Пиріг смакує, коли хліба вдосталь

°

Бережу хліб, поки молоко буде

°

Хліб на сьогодні, голод на завтра

°

Від води не захворієш
і огрядним не станеш

°

Для черствого хліба
міцні зуби потрібні

°

Хто більше слини має,
той більше і з'їдає

°

Надто ситні вечери
відкривають на цвинтар двері

°

Маси великі потреби —
більше платити треба

Найсмачніший хліб на іншому базарі

°

Потреба — матір винахідливості

°

Потреба — матір уміння

°

Потреби не мають меж

°

Коли мало — любий дар,
а занадто — вже тягар

°

Хто всього прагне,
все втрачає

°

Хто багато вхопить, мало втримає

°

Хто на похорон батька спізниться,
той без спадщини залишиться

°

Хто довго вибирає,
тому найгірше дістається

Ті, що в Барранкілью¹ йдуть,
втраять своє місце тут

°

Той, хто в мандри вирушає,
тепле місце залишає,
а хто з мандрів нагодився,
на тім місці опинився

°

Боятися витрат — не мати зиску

°

Ощадливий завжди має
чим поспідати

°

Ляжеш спати не повечерявши,
прокинешся без боргів

°

Віддай борги і визнаш,
що ти насправді маєш

°

Хто віддає борги — багатіє

---

¹ Барранкілья — місто в Колумбії.

Де тільки беруть і не відкладають,
незабаром нічого не мають

°

Не маю нічого, заборгував чимало,
а решту бідним роздали

°

Не купуй зайвого, то й не зубожієш

°

Нехай буде так, як є,
аби не гірше

Яка колода, такі й тріски

Яка колода, такі й тріски

°

Найкращий клин
із тієї ж колоди виходить

°

Із кийка дзиги не зробиш

°

Потягни за мотузок —
розплутася увесь клубок

°

Один чорт на іншого схожий

°

Тигрения народжується смугастим

°

У рябої корови теля рябе

°

Не кожному півникові
щастить півнем стати

І кошеня мишей полює

Син бідняка
від багатства не помре

У кульгавого батька
і син кульгавий

В домі миловара як не впадеш,
то посковзнешся

В краю сліпців —
одноокий король

По ході королеву знати

По одежі слуги
впізнають сеньйора

Казав осел кабану:
— Гей, вуханю!

Якщо порося потовкло стільки зерна,
чого чекати від кабана?

°

Якщо пріор грас в карти,
чого чекати від ченців?

°

Перукар теж людина:
і в нього лишиться одна волосина

°

Курка, що не несеться,
завжди курча

°

Мала вівця — завжди ягня

°

Яка людина, така їй віддяка

°

Яка вода тече,
така й витікає

°

Якого в сулію налили вина,
таким і пахне вона

Як у півні не пнився,
куркою лишинися

°

Одне діло скрипка,
а інше — гітара

°

Жителі Чаралі¹
такими лишаться, якими були

°

Антіокієць²
ні страхополох, ні сміливець

°

В Натагаймі найкращі мулиці,
в Ортега³ — найкращі куховарки

°

Всі однооки — хитруни

°

Всі кульгаві — хитруни

¹ Чарала — містечко в Колумбії.

² Антіокієць — житель Антіонії.

³ Натагайм, Ортега — колумбійські міста.

Сторічні дідусі лісі усі

°

Всі собаки між собою подібні,
тільки нашийники різні

°

Не буває ані пухнастої змії,
ані скорпіона з пір'ям

Найкраще слово
ще не мовлено

Найкраще слово ще не мовлено

°

Розмова — шлях до порозуміння

°

Найглухіший той, хто чути не хоче

°

Проповідувати в пустелі

°

Слова бентежать,
приклади переконують

°

Десять крикунів
доможуться більшого,
ніж десять мовчунів

°

У слині топнитись не варто

°

Лемент гучніший, ніж музика

Зумів слово дати — зумій і тримати

○

Пообіцяв — боржником став

○

Обіцяти — значить ризикувати

○

Кинутий камінь і мовлене слово
не повернуться знову

○

Від слова до діла
немала путь пролягла

○

Про полову не веди розмову

○

Хто як поярмаркував,
так про ярмарок і розповідає

○

Слова нічого не коштують

○

Хто каже те, що не слід,
чує те, чого не бажає

До закритого рота муха не залетить

○

Риба гине, бо рот роззявляє

○

У вустах обачливої людини
секретом стають і відомі новини

○

Про що віз мовчить,
про те дорога розповідає

○

У кого довгий язик,
той сам собі шкодити звик

○

Хто багато говорить,
часто помиляється

○

Хто багато розпитусь,
тому не відповідають

○

Базикає більше, ніж дурник

○

Повторений жарт нічого не варт

Галасливіший
за щойно впійману мавпу

Надто дзвінкій підкові
цвяха бракує

Легше нести важку камінюку,
ніж витримати набридливу людину

До іншого собаки з тією ж кісткою

Обридливий, мов блоха

Під час довгої папихиди
небіжчик може ожити

Барабан, в який часто б'ють,
швидко трісне

Хто втомлює інших, сам втомиться

Набридливий, мов гурт п'яних кумась

Йди куди хоч,
тільки голову не мороч

Що легко стверджується —
легко спростовується

Легке припікання лікує,
погана слава спалює

Брудну білизну вдома перуть

Шипить, мов змія

Для дурних слів — глухі вуха

Погані вісті крила мають

Про горе своє розкажи,
полегшає на душі

Речі медові —
гіркота в кожному слові

Забагато меду — запудити може

°

Щирі слова пояснень не потребують

°

Правда гірка:

хто тобі її скаже, той тебе поважає,
хто промовчить — той зневажає

°

Не все, що мовиться, — правда

°

Може, твої вуста правду скажуть,
хоч і перекривляться?

°

Кажу і гуана¹, бо хвіст бачив

°

Продавати kota замість зайця

°

Добре проповідусь той,
кому живеться непогано

—

¹ Ігуана — різновид ящірки.

Треба позолотити пігулку

°

Їсти рибу і брехати —
обережність треба мати

°

В устах брехуна
здається обманом і правдива новина

°

Хто любить брехати,
мусить добру пам'ять мати

°

Швидше впіймають брехливого,
ніж кульгавого

°

Від брехні щось та залишається

°

Кожен кравець свої голки вихваляє

°

Не хвалися, курча,
бо завтра засмажати

°

Хвалько посоромленим лишиться

Вітер слова розносить

°

Слова вітер розвіє,
а діла лишаться

°

Чим серце повниться,
те вустами й мовиться

Новий рік — нове життя

Новий рік — нове життя

°

Якщо в березні погода травнева,
в травні буде березнева

°

Дощі у травні —
хліба на цілий рік стане

°

Травень холодний —
врожай добрий

°

Дощовий рік
не скінчиться повік

°

Високосний рік веде бідам лік

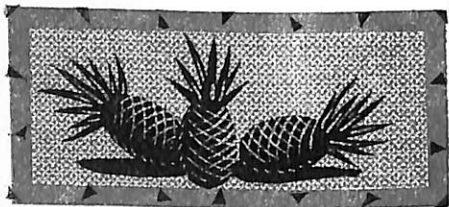
°

Хмари на смерканні —
дощ на світанні

За вітром — злива

○

Сонце припече — вода потече

Біографічна довідка

Упорядник і автор передмови до цієї збірки — відомий колумбійський письменник Енрі Луке Муньйос (нар. 1944 р.). Його перу належать чотири поетичні збірки, зокрема поема «Лист до голубки Пікассо», перекладена тринадцятьма мовами, в тому числі українською. Поетичні й літературознавчі твори Е. Луке Муньйоса неодноразово друкувалися в радянських періодичних виданнях, зокрема, у «Всесвіті», «Вітчизні», «Літературній Україні».

Останні вісім років Е. Луке Муньйос працює редактором-стилістом у московському видавництві «Радуга», де здійснив ряд перекладів на іспанську мову дитячих творів російських письменників, а також підготував до друку книгу нарисів «Слідами російських класиків», яка вперше познайомить латиноамери-

канського читача з життям і творчістю Пушкіна, Лермонтова, Гоголя, Чехова.

Е. Луке Муньйос — активний учасник руху прихильників миру Колумбії, член комітету з питань культури Всесвітньої Ради Миру.

З М І С Т

- 5 Вступне слово
- 11 За всяке діло берися сміло
- 21 Кмітливість дужча за силу
- 33 До гарних людей пристанеш —
одним із них станеш
- 37 Краще друзі хороші,
ніж у кишені гроші
- 43 За любов любов'ю платять
- 54 Лише зілля важко виполоти
- 71 Там, де щастя немає,
терпіння перемагає
- 83 Краще щось, аніж нічого
- 91 Яка колода, такі й тріски
- 97 Найкраще слово ще не мовлено
- 105 Новий рік — нове життя
- 107 Біографічна довідка

КОЛУМБИЙСКИЕ ПОСЛОВИЦЫ
И ПОГОВОРКИ

Составление
и вступительное слово
Энри Луке Мульоса

Перевод с испанского
С. Е. Борщевского

Серия «Мудрость народная»
Сборник сорок первый

Киев, издательство
художественной литературы
«Дніпро», 1986

(На украинском языке)

Редактор *С. А. Коваль*
Художник *В. В. Кузьменко*
Художний редактор *В. А. Кононенко*
Технічний редактор *О. М. Грищенко*
Коректори *Т. Г. Білецька,*
В. В. Бондаренко

Информ. бланк № 3954.

Здано до складання 10.06.86.
Підписано до друку 20.10.86.
Формат 70×108¹/₆.
Папір друкарський № 1.
Гарнітура звичайна нова.
Друк високій.
Ум. друк. арк. 2,45.
Ум. фарбовідб. 5,206.
Обл.-вид. арк. 1,901.
Тираж 50 000 пр.
Зам. 6—168.
Ціна 35 к.

Видавництво художньої
літератури «Дніпро».
252601, Київ-МСП,
вул. Володимирська, 42.

Київська
книжкова фабрика
«Жовтень».
252053, Київ,
вул. Артема, 25.

Колумбійські прислів'я
К61 та приказки / Перекл. з
ісп. С. Борщевський; Упо-
рядкування і вступне слово
Е. Луке Муньйоса; Іл. ху-
дож. В. Кузьменка.— К.:
Дніпро, 1986.— 109 с.—
(Мудрість народна, зб. 41).

В збірнику представлено кращі
прислів'я та приказки, що відби-
вають багатовіковий життєвий до-
свід колумбійського народу.

К 4703000000—257
М205(04)—86 Бз.42.15.85 82.33—6

